

Huisarts redt Jacq(u)esâ€™™ bar mitswa-geschenk

Bij de Synagoge Groningen kwam in 2016 een aantal boeken binnen uit de nalatenschap van een voormalige huisarts in Haren. Deze boeken (de eerste vijf boeken van het Oude Testament, ook wel Pentateuch genoemd) waren een geschenk aan Izak alias Jacq(u)es Berkelo voor zijn bar mitswa, de Joodse volwassenwording van jongens op hun 13e verjaardag. Ze mogen daarna bijvoorbeeld in de synagoge dezelfde taken uitvoeren als de "grote" mannen. De boeken bleken een verrassing te bevatten waardoor ze ons een heleboel vertellen over het Joodse leven in Groningen in de eerste helft van de 20e eeuw. En in het bijzonder over het leven van de familie Berkelo die in een fraai pand (nu een kaaswinkel) aan de Zwanestraat woonde.

De verrassing is dat de binnenkant van de harde kaft van ´´n van de vijf boeken met de hand is beschreven en is beplakt met kleine familieadvertenties. Met een kroontjespen is de datum 18 Tebeth 5676 (resp. Joodse maand en jaar) geschreven, met daaronder dezelfde dag volgens de gangbare jaartelling, 25 Dec 1915. Daaronder staat in prachtig kalligrafisch handschrift "Geschenk van je

grootouders op je $x'x'' x\check{x}x|x\bullet x\bullet x$ " van E. Berkelo, H. Berkelo-Levit". De Hebreeuwse woorden midden in de zin betekenen bar mitswa, de voorletters staan voor resp. Emanuel en Hendeltje. De naam van hun kleinzoon staat op deze pagina niet vermeld, maar wel op een pagina in $\é\én$ van de andere vijf boeken, in het Hebreeuws $x x^a x\ddot{Y} x^{\text{TM}} x|x\text{---}x\text{§} x'x\ddot{Y} x\text{©}x\check{x}\bullet x\bullet x\text{œ}$ en in kleine Latijnse letters "nathan izak ben samuel (Berkelo)".

Minstens zo interessant zijn de twee advertenties die in een van de boeken zijn geplakt, na uit een krant te zijn geknipt. Beide advertenties zijn in de hoek aan de binnenkant van de kaft van een van de vijf boeken (Exodus) geplakt. Een van de advertenties is de aankondiging van het bar mitswafeest van Nathan Izak. Alleen, hier heeft hij opeens een andere naam, nl. Jacques (zonder "u", een spelfout?). Niet Nathan werd dus zijn eerste voornaam, maar Izak. En Izak werd veranderd in Jacques. De naam Jaques is een verbastering van de Bijbelse naam Izak en klonk minder Joods. Zo werd Levie vaak Leo, Mozes werd Max. Een kwestie van integratie. De advertentie meldt verder dat de receptie voor de bar mitswa "van 2-4 uur" bij de Berkelo's thuis ("te onzent huize") is aan de Zwanestraat 24 in Groningen. Het feest is op een zaterdag ("Sjabbos").

Maar met deze interessante historische informatie houdt het belang van de jonge Izak's/Jaques" pentateuch niet op. Want we komen niet alleen iets te weten over een Joodse jongere, maar ook over een Joodse bejaarde. Dankzij de tweede advertentie, gedateerd "nov. 1936". Die is in een krant geplaatst om "den "90sten geboortedag te gedenken" van Izak's/Jaques" opa Emanuel Berkelo: "onzen lieven Vader, Behuwd-, Groot- en Overgrootvader den Heer EM Berkelo." De familie Berkelo houdt er kennelijk van om van "2-4 uur" familiefeestjes te vieren, want ook dat van opa Emanuel vindt tussen die uren plaats. Veelzeggend is de vermelde plek van het feest: Beth Zekenim, Schoolholm 26 in Groningen. Beth Zekeniem is Hebreeuws voor "huis van de ouden". Inderdaad, het Joodse bejaardentehuis van Groningen. Het gebouw staat er nog steeds, maar is nu in gebruik als appartementencomplex. Door slechts een muurtje wordt het gescheiden van de voormalige jeugdsynagoge aan de Folkingedwardsstraat. Een mooi voorbeeld van hoe het Joodse leven in Groningen zich destijds van jong tot oud kon afspelen in dezelfde (Joodse) buurt.

Afgezien van Izak's zus Hendrikje Berkelo heeft niemand van deze familie de oorlog overleefd. Hendrikje stierf in januari 1993 in Haren. Mogelijk heeft zij deze boeken

aan de erflatende huisarts geschonken.

Erfgoedorganisatie: Synagoge Groningen

Beschrijvingstitel: Huisarts redt Jacq(u)esâ€™™ bar mitswa-geschenk

Oneliner / quote: De boeken bleken een verrassing te bevatten waardoor ze ons een heleboel vertellen over het Joodse leven in Groningen

Fotografie uitsnede: Anton Tiktak, Arte del Norte

Fotografie: Anton Tiktak, Arte del Norte

Fotografie: Anton Tiktak, Arte del Norte